

Kronofogde Carlstein tillstyrkte i ett yttrande att den föreslagna ringlinjen liksom en poststation skulle inrättas med namnet Hökensås men avstyrkte tanken på att dra in postlinjen från Sandhem över Slättäng på delsträckan till Härja by. Postinspektören i Göteborg föreslog att lantbrevbäringen på den sistnämnda linjen skulle utsträckas till Härja skolhus men fann det inte erforderligt att inrätta en poststation i Härja. För detta fastnade poststyrelsen vid föredragning den 30 november 1900. Någon poststation med namnet Härja eller Hökensås kom aldrig till stånd. Däremot fick Skarpemo i Utvängstorps socken en egen poststation drygt sex år senare, nämligen den 1 april 1907.

POST- historia från TIDAHOLMS KOMMUN

Erik Lindgren

Häftet i posthistorisk skriftserie tillverkas i en mycket liten upplaga (10-20 ex) för hand med hjälp av en ordbehandlare, en monteringslåda, en bordskopiator och en häftapparat, allt av enklaste slag. De färdiga exemplaren kan sinsemellan vara något olika och ha ett eller annat skönhetsfel. Skulle detta häfte inte tillfredsställa Dina önskemål, var god sänd det åter för utbyte. Min åsikt är att tankemödan, forskningen och innehållet måste värderas högre än utförandet.

Copyright Erik Lindgren

Posthistorisk skriftserie 168

Utdrag ur protokollbet förnt
vid ordinarie Kommunstyrelsens
med Härja kommun i försam-
lan den 20 December 1895.

§ 1-7.
§ 8.

Pastor O. Nygren och Alexius
Petersson i Synkestorp uttågas
att göra vederbörlig ansökan hos
Pastorstyrelsen för att kunna få förslaget
om pastoratets i närheten af Härja
kyrka."

§ 9-11.

Som afvån. Årvid Andersson, ordf.
Justerand: Jol. Södergren. J. Gustafsson
Uppläst i Härja kyrka den 5
Jan. 1896 af A. J. N. Norden.

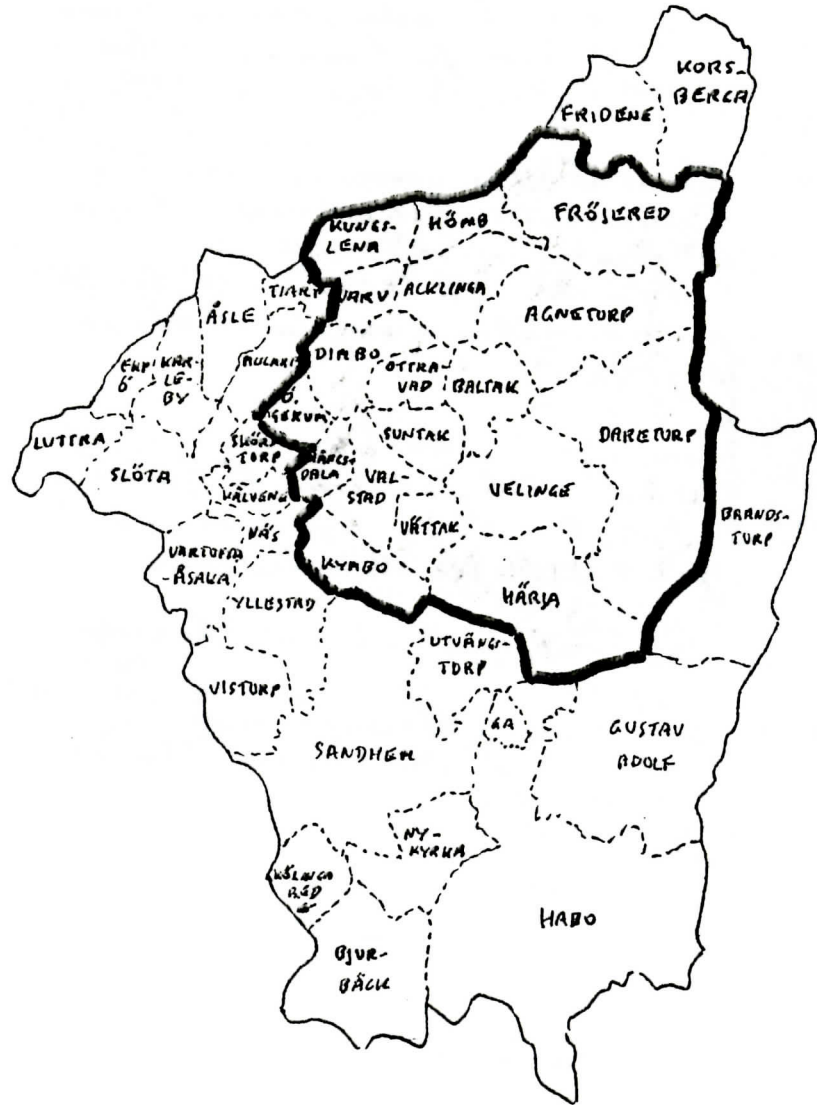
Den utdraget ur protokollbet,
uttygar:

Yfhnbroviss
Ordf. i Kommunstyrelsen.

VARTOFTA HÄRAD

med markering av socknar

inom TIDAHOLMS kommun

Utdrag ur protokoll förord
vid ordinarie Kommunstämmans
med Hårga Kommun i folkska
den den 20 December 1895.

81-7.
88.

"Pastor L. Kjærgren og Hverens
Petersen i Grønnebjerg atlægges
at gøre vederbørlig ansøgning
Poststyrelsen for at kunne få forlagt
en poststation i nærheden af Hårga
Kyska."

819-11.

Sau afrau. Alfrid^d Andersson, ordf.
Justitsråd. Jule. Sædergren. P. Gustafsson
Udflykt i Hårga Kyska den 5
Jan. 1896 af A. J. N. Nordén.

Den atdraget ur protokoll,
attest:

J. Ahnberg
Ordf. i Kommunestyrelsen.

Förord

Posten i Tidaholms kommun ger exempel på kommunikations-
utveckling under den intensiva perioden efter 1860, då re-
geringen medgett poststyrelsen att inrätta poststationer
på landsbygden. Det täta nät av små församlingar som kan
noteras, framför allt i området väster om Tidaholm, gör på
sitt sätt området posthistorisk intressant genom att tesen
"en poststation i var socken" näppeligen kunde tillämpas
här. Det var eljest en av målsättningarna vid genomförande
av kronobrevbäringsreformen, men den följdes av brasklap-
pen "där så behövdes", något som ju gav tämligen fria hän-
der åt beslutsfattarna.

Postanstalterna presenteras i detta häfte i den ordning
de blivit inrättade tidsmässigt sett.

Böcker och häften till vilka refereras i olika sammanhang
kan rekvireras från Förlaget på post, Box 222, 351 05 VÄXJÖ.

Baltak

Det var med blandade känslor som postmästare Sven Broberg
i Hjo på hösten 1863 yttrade sig i en remiss från general-
poststyrelsen med anledning av förslaget att inrätta ett
nytt postkontor "på ett avstånd av 2,5 - 3 mil från varde-
ra Jönköping, Falköping och Hjo".

Detta skedde under en period då man försökte att täcka
några av de vakuum i distributionst nätet som fanns genom
att postkontoren låg långt från varandra. Genom regerings-
medgivandet 1860 att poststyrelsen fick befogenhet att in-
rätta poststationer på landsbygden "såsom speditionskon-
tor" åt städernas postmästare kunde man ju tänka sig att
framställningen om en postanstalt i Baltak kunde ha avsett
en poststation och inte ett "förvaltningspostkontor", men
nu sökte man om det sistnämnda slaget och så blev också
beslutet efter någon tid.

Det ligger nära till hands att jämföra med samma tillvägagångssätt i närliggande områden där postkontor inrättades för att fylla ut stora vakuüm i det glesa postnätet. På så sätt inrättades t ex postkontoret i Qvarsebo i den västgötska Mossebo socken redan 1725. Där om berättas i böckerna "På post i Mo härad" och "Kommunikation i Västbo". Postkontoret flyttades efter ett antal år över gränsen och hamnade först i Mo härad och efter en flyttning vid årsskiftet 1851/1852 i Västbo härad. Ett exempel från senare tid utgör Skene, var om berättas i häftet om posten i nordöstra delen av Marks härad.

I den framställning, som postmästare Sven Broberg i Hjo skulle yttra sig om, hade man preciserat platsen för det önskade postkontoret till närheten av Baltaks kyrka. Trots att varken Broberg eller andra berörda postmästare var positivt inställda beslöts genom ett kungligt brev den 13 november 1863, att ett postkontor skulle inrättas i Baltak. Det ansågs rimligt att befolkningen i området mellan postkontoren i Jönköping, Falköping och Hjo skulle få förmånen av kortare väg för sina postärenden. Tillkomsten av ett nytt postkontor medförde minskning av portointäkterna för cheferna vid de nämnda tre postkontoren genom intrång på sportler, som till en del kom den tillträdande postmästaren till godo.

Postkontoret i Baltak öppnades den 1 januari 1864 sedan poststyrelsen utnämnt Bror Hugo Ferdinand Jachaeus till postmästare. Han befordrades i maj 1866 till postmästare i Vingåker och på chefsstolen hamnade nu Johan Anton Lindqvister. Han hade varit föreståndare för poststationen i Sörby och var en av pionjärerna när det gällde förenade post- och järnvägsstationer. Om detta kan man läsa i häfte nr 140, "Posthistoria från Vilske härad".

Industrietableringen inom närområdet av Baltak gjorde det naturligt att flytta postkontoret till det närbelägna Tidaholms samhälle. Ett kungligt brev den 29 september 1871 beslutade om den flyttningen, som genomfördes vid det följande årsskiftet. Johan Anton Lindqvister fick nu ta med sina inventarier och handlingar till Tidaholm. Därifrån fick han acceptera ännu en flyttning, nämligen till Stenstorp. Man bedömde nämligen att postkontoret i Tidaholm var "såsom icke för rörelsens behov erforderligt" och det blev indraget den 31 mars 1876 efter regeringens medgivande.

Poststationerna i riket,

ordnade efter den nya klassindelningen.

Första klassens högre afdelning (I a):

Ankarsrum, Arbrå, Bofors, Charlottenlund, Grästorp, Korsnäs, Mönbacka, Nybro, Robertsholm, Tidaholm, Tranås, Töreboda, Wislanda, Wissesjerda.

Första klassens lägre afdelning (I b):

Alfta, Algutshoda, Alsen, Aneby, Ärlöf, Axvall, Bankeberg, Berg, Bergby, Bergvik, Bernshammar, Bie, Billeberga, Bjersjölagård, Bjuf, Bjästa, Björneborgs Station, Björnlunda, Borgvik, Borlänge, Born, Brandstorp, Broby, Burgsvik, Byske, Bångbro, Börringe, Börrum, Dannemora, Deje, Delsbo, Ed, Edane, Ekedalen, Ekshärad, Elfdalen, Elfkarleö, Elgarås, Enånger, Esperöd, Fagersanna,

Efter degradering från postkontor blev Tidaholm en av de 14 poststationerna i högsta klassen.

Lindqvister fick nu vara chef i Stenstorp under en kort period innan han befordrades till postkontoret i Skänninge den 1 juni 1877.

Postkontoret i Tidaholm ersattes den 1 april 1876 med en förenad post- och järnvägsstation. Stationsinspektorn Fredrik Ljungberg blev ansvarig för samhällets postservice men föreningen blev efter hand omöjlig på grund av den allt mer ökande trafiken både vad gäller järnväg och post. Den 1 maj 1893 skildes posten från järnvägen och fröken Jenny Helena Lind blev föreståndare för poststationen utan annat samröre med järnvägen än transportererna.

Naturligtvis saknade man sitt postkontor i Tidaholm och efter upprepade framställningar från näringsidkare medgav regeringen på poststyrelsens framställning att ett postkontor fick öppnas på nytt i Tidaholm den 1 augusti 1896. Jenny Helena fick lämna sin poststation och flyttade till Gillberga, där hon blev föreståndare för den poststation som inrättades i stället för det postkontor som drogs in där den 31 juli 1896. Här anar man anpassning av tidpunkterna för strukturförändringar med hänsyn tagen till möjligheter att ta tillvara redan befintlig personal.

Nu blev Otto Birger Maximilian Råberg postmästare i Tidaholm. När han beviljades avsked 1922, tillsattes inte någon ordinarie efterträdare. Tjänsten uppehölls i stället på vakans. Det hängde i luften att sänka postkontorets status till postexpedition av "det nyare slaget", en ny organisationsform som börjat tillämpas 1920.

Man avvaktade utvecklingen och efter fyra år hade man konstaterat att det var riktigt att behålla postanstalten som förvaltningspostkontor. Nu tillsattes en ordinarie postmästare genom ett beslut i juni 1926, Oskar Henrik Ignelius, och därefter fick postmästarlängden följande utseende: Bror Arvid Lidén (1928-1929), Folke Emanuelsson (1930), Karl Emil Rogfors (1930-1940), Nils Erik Teodor Forsslöf (1940-1945), Gustav Evald Lyrell (1945-1949), Ester Elna Johanna Larsson (1949-1958) och därefter Erik Allan Ullemo. 1970-talets omfattande nydaning medförde att postkontoret "degraderades" till ortpostkontor med Karl-Erik Karlsson som chef. Sedan 1986 är benämningen postkontor den officiella för i stort sett alla slags fasta postanstalter och Karl-Erik Karlsson fick ansvaret för service för mer än 6 000 hushåll.

Poststation och postexpedition och flera andra termer som används kan synas svårförstådda. Den intresserade läsaren får terminologin förklarad, i ett särskilt avsnitt av häftet "Posthistoria från Habo och Mullsjö kommuner".

Ekedalen (Acklinga socken)

Tillkomsten av Hjo-Stenstorps järnväg fick bl a till följd att några små poststationer kom att inrättas i Skaraborgs län kort före nyåret 1875, då länet tillfördes ett stort antal nya poststationer på grund av att kronobrevbäringsansvaret övertogs av postverket. Föregångarna betingades av överenskommelsen mellan järnvägen och posten att posten skulle handhas av järnvägsbefälet på stationer, där det var möjligt att förena göromålen.

På så sätt inrättades poststationen i Ekedalen den 15 december 1874 med stationsföreståndaren Fredrik Ljungberg som ansvarig. När han flyttade till Tidaholm övertogs ansvaret av stationsinspektor Anders Viktor Siwer. Efter honom vikarierade Fredrik Wallenius under en kort period innan Lorentz Richard Bromberg tog över i februari 1901, följd av Anders Wedberg i november 1905. Han blev länge på sin post efter att tidigare ha varit poststationsföreståndare i Dala fyra år, i Fridene tre år och i Vreten åtta år. Den 1 maj 1921 avlöstes han i Ekedalen av Erik Valdemar Lorentz som blev kvar i 30 år. Nils Bertil Larsson antecknas som postansvarig under en kort period 1951 och följdes av Gustav Einar Landelius (1951-1956). När post och järnväg skildes åt den 3 juni 1956, flyttade Gunvor Helena Andersson från Kavlös, där hon varit poststationsföreståndare sedan 1954. Hon blev kvar till indragningen av poststationen i Ekedalen den 30 september 1968. Under en övergångsperiod fram till och med september 1974 fanns därefter ett postombud i Ekedalen, vars datumstämpel hade gravyren TIDAHOLM POB 2.

När postombudet drogs in konstaterades att det hade utnyttjats mycket litet. "Det beror sannolikt på att lantbrevbärarnas service på senare tid utökats betydligt", sade postmästare Allan Ullemo i Tidaholm i en intervju med Västgöta-Bladet.

Kavlås (Höms socken)

För posten i Kavlös fick vid poststationens inrättande den 15 december 1874 stationsföreståndaren K Holmér ansvara. Uppdraget övergick på stationsinspektor Erik Gustaf Östermark vid dennes tillträde och i december 1888 på stationsmästaren Per Adolf Johansson, senare med tillnamnet Hempel. Efter honom har följande järnvägsanställda ansvarat för posten som ordinarie formellt antecknade stationsföreståndare: Fredrik Vilhelm Palmqvist (1901-1911), Carl Gustaf Adolf Johnson (1912-1922), G A Green (1931-1936), Martin Gustafsson (1936-1940), Gösta Erik Lennart Blank (1940-1945), Sven Albert Inge Blank (1945-1946), Edit Anna Maria Blank (1947-1954) och Gunvor Helena Andersson (1954-1956). Poststationen drogs in den 3 juni 1956.

Daretorp (Daretorps socken)

I Daretorp utsågs skolläraren J Sandin till poststationsföreståndare från den 1 januari 1875. Han fick 150 kr i årsarvode för sitt bestyr. Poststationen stavades i handlingarna vid beslutet Daretorp (utan e), men troligen har datumstämpeln från början graverats rätt.

Redan dagen efter poststationens formella öppnande (när det skedde i praktiken är hittills dolt för forskare) hade Sandin tröttnat. Han skrev nämligen den 2 januari 1875 till poststyrelsen och avsåg sig befattningen på grund av tidsbrist "och övriga omständigheter". Till efterträdare föreslog han jungfru Johanna Magnusdotter. Den 23 februari undertecknade J A Fredriksson på Åsen en anmälan om att bli föreståndare. Kronofogde Carlstein föreslog att postmästare Lindqvister i Tidaholm skulle uttala sig om vem av de båda som var lämpligast.

Lindqvister föredrog tydligen ingen av de båda, för han svarade den 16 mars 1875 "att den enda lämpliga person som nu finnes att förestå poststationsföreståndarebefattningen i Daretorp är mademoiselle Elisabeth Wilhelmina Sandin". Hon var emellertid då bara 20 år och således inte myndig. Då förklarade sig Johan Sandin villig att förestå poststationen även i fortsättningen, om hans årsarvode höjdes till 250 kr. På detta gick poststyrelsen med.

På grund av ett cirkulär i september 1875 fick postmästare Lindqvister liksom kollegerna i hela landet till poststyrelsen lämna uppgifter på verksamhetens omfattning vid poststationerna. För Daretorp kunde Lindqvister ange en frimärksförsäljning under 1875 på sammanlagt kr 194:40, varav kr 15:64 för tjänstefrimärken. Han ansåg att "Daretorps poststation med en så ringa uppbörd synes kunna indragas". Ersättningen kunde enligt hans uppfattning bli en lösväska från postkontoret i Tidaholm. Även en annan lösning antyddes, som jag förbigår här, men Lindqvister framhöll också att Vellinge socken använde sig av en kommunal postväska, "däruti såväl tjänstebrev till fjärdingsman och länskungörelserna iläggas, ett sätt som i vidsträcktare hänseende mycket väl kunde praktiseras, då avståndet ifrån en postanstalt ej är längre".

Det blev ändå inget beslut om omedelbar indragning av poststationen i Daretorp. Den fick vara kvar till dess att lantbrevbäring organiserades och drogs in med januari månads utgång 1879, varefter lantbrevbäraren på den 14 km långa linjen Tidaholm-Daretorp "betjänade" sockenborna i förening med ett av postverket oavlönat kommunombud.

Hångsdala (Hångsdala socken)

Kronolänsmannen C F Bellander utsågs till föreståndare för den poststation som öppnades på Trädgården i Hångsdala den 1 januari 1875 i samband med att postverket övertog ansvaret för kronobrevbäringen i Skaraborgs län. Det var den mest välbetalte poststationsföreståndaren av 13 nyutsedda inom Vartofta fögderi. Bellander fick 400 kr om året för poststysslan, medan de övriga tolv fick nöja sig med årsarvoden på mellan 150 och 300 kr. Det sistnämnda beloppet tillföll också en kronolänsmän, A Borg på Hassla i Kinneved.

Posten kom till Hångsdala genom kärrpostföring från Slättäng för vilken Gustaf Andersson i Backagården svarade med 95 öre i ersättning per mil. Han var den sämst betalte kärrpostföraren inom fögderiet. Bäst ersättning hade mönsterskrivaren O R Erasmie. För sin färd mellan Habo järnvägsstation och Södra Fogelås poststation fick han kr 1:48 per mil. Den tidens anbudsförfarande kunde leda till så stora skillnader för likvärdiga uppdrag. Tävlan om uppdragen ledde också till att det blev byte av postföringsentreprenörer från tid till annan.

Under kommunalstämman med Valstads socken i dess kommunalrum den 14 augusti 1894 framfördes krav på att poststationen i Hångsdala skulle flyttas till Valstad. Ur protokollet hämtas följande citat:

"Av Hångsdala postkontor med dess avskilda läge har den postbehövande allmänheten ej den nytta och Postverket ej närmelsevis den inkomst som trakten betingar och då nu länsmanen och poststationsföreståndaren i Hångsdala med döden avgått, begär stämman vördsamt det styrelsen efter vederbörande myndigheters hörande ville låta Hångsdala

postkontor hit förflyttas eller om sådant möter svårare hinder, förlägga ett postkontor härstädes."

Den nytilträdde länsmannen Johan Gottfrid Dahlén vikarierade efter Bellanders död. Han motsatte sig naturligtvis flyttning av poststationen och argumenterade med starka skäl för att den skulle vara kvar på ursprunglig plats. Postmästare Samuel Ringqvist i Falköping ansåg i sitt svar till poststyrelsen den 6 september 1894, att poststationen inte borde flyttas men tillade:

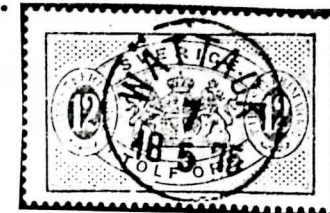
"Om orten vill avlöna poststationsföreståndare att börja med, för att få uttrönt korrespondensens storlek, får jag vördsamt föreslå inrättande av poststation i Valstad". Sedan kronofogden också uttalat sig för poststationens bibehållande i Hångsdala, beslöt poststyrelsen på förslag av postinspektionen i Göteborg att poststationen i Hångsdala skulle bibehållas på sin dåvarande plats och att någon poststation inte skulle inrättas i Valstad men att viss ändring skulle göras med postföringslinjerna i området.

Med oförändrat årsarvode blev kronolänsmannen Johan Gottfrid Dahlén ordinarie innehavare av poststationen i Hångsdala i december 1894. Han fick acceptera att arvodet sänktes till 250 kr om året år 1906. Efterträdaren från december 1909 fru Alma Maria Victorin lyckades få det höjt till 300 kr en månad senare och till 360 kr från oktober 1916.

Fru Victorin var också föreståndare för hållplatsen i Hångsdala vid järnvägen Tidholm-Vartofta, som hade öppnats för trafik 1906 och förstatligades 1939. Till upphörande med utgången av november 1940 sade hon upp avtalet om att handha poststationen. Hon hade beviljats avsked från SJ vid samma tidpunkt. Detta aktualiserade möjligheten att förena post och järnväg, något som genomfördes den 1 december 1940. Nu blev Märtha Ingrid Margareta Holmgren ansvarig för post och järnväg, följd 1944 av Ella Matilda Ingeborg Andersson. Hon fick uppleva poststationens indragning med februari månads utgång 1952. Förutom lantbrevbäring kunde de närboende korrespondenterna betjänas med ett postombud fram till och med 1965 års utgång. I dess datumstämpel fanns gravyren FOLKABO POB 1.

Kymbo (Kymbo socken)

En poststation öppnades i Kymbo den 1 januari 1875 med klockaren och skolläraren J Granat som föreståndare. Han fick 150 kr i årsarvode. Under sammanträdet den 18 juni 1877 i Mariestad med landssekreteraren och landskamreraren i länet samt postmästaren i Mariestad drog man upp riktlinjer för organisation av lantbrevbäring. Därvid ansågs bl a att den 4,3 mil långa postlinjen Faleqvarna-Kymbo-Slättäng-Sandhem skulle bytas ut mot lantbrevbäring och poststationerna i Kymbo och Slättäng skulle dras in. Förslagen blev synade efter hand även av poststyrelsen och den slutliga omorganisationen medförde indragning av poststationen i Kymbo den 31 januari 1879.

Vättak (Vättaks socken)

På Konungsgården i Vättak residerade en tid kronolänsmannen F Gallander. När postverket tog över ansvaret för kronobrevbäringen i Skaraborgs län blev han utsedd till föreståndare för poststationen i Vättak från den 1 januari 1875. Han fick 250 kr i årsarvode för denna syssla. När han flyttade från orten den 1 maj 1880, fick den tillförordnade länsmannen P A Edman sköta poststationen och efter honom i augusti 1881 länsmannen Axel Wåhlin. Som ordinarie föreståndare övertog i mars 1894 länsmannen Johan Magnus Andersson poststationen.

Vid diskussion om hur lantbrevbäring skulle organiseras kom poststationen i Vättak i farozonen. Länsstyrelsen i Mariestad bekräftade planerade ändringar i ett brev till poststyrelsen den 7 maj 1878 med viss justering av de överenskommelser som hade träffats vid en sammankomst den 18 juni 1877. Det innebar konservering tills vidare av poststationen i Vättak, något som bl a framgår av följande citat ur brevet:

"Kärrposten ifrån Hångsdala över Valstad-Vättak-Slättäng till Sandhem torde lämpligen bära bibehållas vid samma av-

gångstider som de nuvarande från ändpunkterna men måndagar och i synnerhet torsdagar, för expedierande av den från Länsstyrelsen utgående kyrkoposten, göra två timmars uppehåll vid Vättak, där länsmanen i orten är bosatt".

Poststyrelsen fick samtidigt ta ställning till ett radikalt förslag från A P Lundström i Daretorp som erbjöd sig att bli entreprenör för all postföring inom ett vidsträckt område. Vid bifall skulle den ändrade organisationen ha inneburit indragning av sex poststationer, nämligen Vättak, Slättäng, Kymbo, Hångsdala, Åsled och Daretorp. Vid detta fäste poststyrelsen dock inte något avseende och poststationen i Vättak fick vara kvar.

Ny föreståndare blev den 1 oktober 1898 folkskolläraren Johan Friberg, nu med ett till 200 kr sänkt årsarvode. Han fick vara med om att acceptera ännu en sänkning och efter ackorderande fick poststationen vara kvar tills vidare med ett från april 1907 till 180 kr sänkt årsarvode. Men det blev en kort nådatid och med mars månads utgång 1909 drogs den olönsamma poststationen in. Dess "obehövlighet" långt tidigare illustreras bl a av citatet i början av avsnittet om Gärdagården.

Gärdagården (Valstads socken)

"Den omständigheten att Valstads kommun, till vilken jag hör, saknar poststation, gör att jag vågar i största ödmjukhet fästa Inspektionens uppmärksamhet på detta förhållande och därjämte anhålla att en poststation benäget bör upprättas. De närmaste poststationer Valstads socken nu äger, äro den i Hångsdala och den i Vättak, men båda hava tyvärr ett läge som kan sägas vara allt annat än centralt eller fylla behovet för Valstads kommun. Hångsdala 'poststation' ligger nämligen isolerad, visserligen utmed allmän väg, men avlägse från såväl Hångsdala som Valstads kyrkobyar samt därjämte långt från s k korsvägar. Beträffande Vättak kan med skäl sägas, att dess läge är tämligen illa valt. Stationen ligger visserligen i Vättaks by, men denna by är till den grad obetydlig, att den icke äger berättigande till poststation, då ett så stort sam-

hälle som Valstad skall vara i saknad av detta viktiga kommunikationsmedel. Hela Vättaks socken räknar icke så många invånare som Valstads kyrkoby, vartill kommer att Vättaks fåtal invånare bo spridda här och där i skogsbygderna, medan i Valstad, som är särdeles burgen slättbygd, allt är mera centralt. Men Vättak må gärna för oss Valstadsbor ha sin poststation blott vi få en hos oss. Men skall den i Vättak göra att vi icke kunna få bättre postförhållanden, vilja vi opponera oss emot att Vättak har denna förmån framför oss".

Det långa citatet utgör inledningen i ett brev från godsägaren A Marino till postinspektionen i Göteborg den 18 september 1899. Efter en omfattande remissbehandling accepterade poststyrelsen den 5 december 1899 att en poststation skulle från det nya seklets första dag inrättas med namnet Gärdagården invid postlinjen Tidaholm-Hångsdala. A Marino blev dess föreståndare utan arvode från postverket. Efter ett år sålde Marino sin egendom och föreslog att poststationen skulle flyttas till Valstads by och övertas av handlanden C A Bergström, som var villig att sköta sysslan mot 150 kr i årsarvode.

Tidaholm—Hångsdala. (Från den 1 januari 1900.)							
M. O. F. L.	—	1,30					
			1,7	Tidaholms postkontor	M. O. F. L.	11,45	—
				Suntak			
M. O. F. L.	3,45	4,0		Vättaks länsmansboställe			
M. O. F. L.	4,45	5,0	0,5	Vättaks poststation (folkkola)	M. O. F. L.	9,15	9,30
M. O. F. L.	5,30	—	0,3	Gärdagårdens poststation	M. O. F. L.	8,15	8,30
			2,5	Hångsdala poststation	M. O. F. L.	—	7,45

Denna tidtabell började tillämpas när Gärdagårdens poststation öppnades på det nya seklets första dag.

Postmästare Birger Råberg i Tidaholm tillstyrkte, men postinspektören i Göteborg avstyrkte bland annat på grund av kronofogdens uttalande. Denne hade anfört att "även om Gärdagårdens poststation icke funnes, är Valstads by väl tillgodosedd i postalt hänseende genom den allenast två kilometer därifrån belägna Hångsdala poststation, och då Gärdagårdens poststation tillkommit uteslutande på initiativ av Marino och huvudsakligen i hans intresse, bör sistberörda poststation numera som obehövlighet indragas".

På postinspektionens förslag beslöt poststyrelsen den 18 mars 1901 att poststationen skulle dras in med månads utgång. Gärdagården blev på så sätt en liten parentes i landets postanstaltsförteckning. En extra kommunalstämma med Valstads socken den 25 mars 1901 beslöt visserligen att kommunen skulle bekosta avlöningen för poststationsföreståndaren till och med 1902, men detta föranledde inte någon ändring av poststyrelsens beslut.

*Till Posttättningsförvaldaren A. Marinos
Gärdagården*

*Kongl. Generalpoststyrelsen
har tackats medgifna, att Adol. Kinttrikt
med Kongl. Generalpoststyrelsen angående
ende skötandet af Poststationen i Gärdagården
med upplösning af gälden med
utgången af innevarande månad.
Påsköntid i Tidaholm den 23 Mars 1901*

P. Palberg

*Öfverlämnade Kongl. Generalpoststyrelsen
beslut för mig denna dag delgifvits.
Gärdagården den 25 Mars 1901*

A. Marinos

Benyttas

Knut Jönsson

Svar Förest.
N. postst.

Poststationsföreståndare Marinos uppsägningsbevis

Järnvägen Tidaholm-Vartofta

När järnvägslinjen Tidaholm-Vartofta uppläts för allmän trafik den 8 november 1906, öppnades förenade post- och järnvägsstationer i Madängsholm, Suntak, Folkabo och Kälvene. I **Madängsholm** blev Nils Johan Lagerström ansvarig för postsysslan. Efter hans död den 5 november 1941 uppehöll Carl Gustav Hjelm befattningen på vakans och förordnades som fast anställd från och med april 1943. Därefter ansvarade följande järnvägsanställda för postservice i Madängsholm till poststationens indragning med september månads utgång 1968: Christian Gottfrid Jönsson (1946-1948) Carl Harry Eugén Carlsson (1948-1949), Artur Gottfrid Eugén Skytt (1949-1952), Eric Gunnar Ahlqvist (1952-1953), Ernst Ivar Holmqvist (1953-1960), Sonja Kristina Holmqvist (1960-1962) och Tyra Valborg Elisabeth Bender (1962-1968). Under en övergångstid fanns ett postombud i Madängsholm, vilket kompletterade lantbrevbäringen. Det kunde avvecklas utan olägenhet för postkunderna med april månads utgång 1977. I dess datumstämpel fanns gravyren TIDAHOLM POB 1.

Frans August Larsson fick ansvaret för den förenade poststationen i **Suntak**. Han dog i 71 års ålder i september 1929 och Ester Matilda Larsson blev tillförordnad poststationsföreståndare. Inte förrän med 1937 års ingång blev hon antagen som ordinarie. Hon följdes 1950 av Maj Elisabet Valström som fick uppleva poststationens indragning med 1960 års utgång.

Knut Ohlsson blev föreståndare för den förenade poststationen i **Folkabo**. Han hade sedan 1894 hunnit förvärva kändedom om postärenden genom att han varit föreståndare för poststationerna i Överlida, Köinge och Älvsered. Han avgick med pension i mars 1934. Carl Gottfrid Andersson, som varit föreståndare för poststationen i Kälvene sedan dess tillkomst den 8 november 1906 tog över i Folkabo och efter honom ansvarade följande järnvägsmän för postservice i Folkabo till poststationens indragning med september månads utgång 1968: Nils Gunnar Dahlgren (1944-1957) och Harry Alsterlin (1957-1968).

Järnvägen medförde naturligtvis väsentligt ändrade postföringsförhållanden och bland annat kom Hångsdala by att få posten med en gående postförare från Folkabo.

Kälvene socken ingår visserligen inte i Tidaholms kommun men för att kunna ta med alla mellanliggande stationer på linjen Tidaholm-Vartofta ägnar jag också den några rader i detta sammanhang. Även Kälvene poststation öppnades den 8 november 1906 och fick Carl Gottfrid Andersson som föreståndare. När han flyttade till Folkabo blev Svea Maria Victorin föreståndare i Kälvene den 1 maj 1934. Hon fick vara kvar till poststationens indragning med september månads utgång 1964.

114.

Tidaholm—Vartofta.

(Från och med den 8 november 1906.)

Plk. 387	Plk. 387				
Tåg 3.	Tåg 5.	Km.			
1 ⁴	5 ¹⁷	—	<i>Tidaholm</i> 119	8 ²¹	4 ¹⁰
1 ¹⁹	5 ³⁹	5	<i>Madängsholm</i>	8 ⁷	3 ⁵⁶
1 ²⁸	5 ⁵⁷	8	<i>Suntak</i>	7 ⁵⁶	3 ⁴⁷
1 ³⁹	6 ¹¹	12	<i>Folkabo</i>	7 ⁴⁵	3 ³⁷
1 ⁵⁰	6 ²⁹	19	<i>Kjelfvene</i>	7 ²⁹	3 ²⁵
1 ⁵⁹	6 ⁴⁰	24	<i>Vartofta</i> 115, 116	7 ¹⁵	3 ¹⁵
				Tåg 2.	Tåg 4.
				Plk. 387	Plk. 387

Den första posttidtabellen för järnvägen Tidaholm-Vartofta

Dimboby

Kontraktsposten S Melin och kommunalstämмоordföranden K A Warén begärde på kommunalstämmans uppdrag i en framställning till poststyrelsen i augusti 1915 att en poststation skulle inrättas i Dimbo socken. Man framhöll att postmängden till socknen hade ökat mycket och att den växande trafiken krävde att invånarna hade tillgång till en poststation på närmare håll än i Ekedalen. Postmästare Råberg i Tidaholm tillstyrkte framställningen och postdirektionen i Göteborg hemställde om bifall. Poststyrelsen beslöt i

den önskade riktningen och poststationen öppnades med mars månads ingång 1916. Handlanden Carl Richard Dahlén antogs till föreståndare och fungerade som sådan i något mer än 20 år. Därefter hade följande personer denna uppgift till den 30 oktober 1964, då poststationen ersattes med lantbrevbäring: Frits Vilfrid Svensson (1936-1941), Johan Artur Larsson (1941-1943), Simon Håkan Torsten Lindgren (1943-1954) och därefter olika vikarier.

Under tiden 1 maj 1935-30 oktober 1964 expedierades post över Dimboby till postombudet i Ottravad. Då användes en datumstämpel med gravyren DIMBOBY POB 1.

Valstad (ej poststation med socknens namn)

Av flera tidigare avsnitt har framgått att invånarna i Valstads socken kände sig förbigångna när det gällde postservice. Redan 1858 hade ett försök gjorts att få en postexpedition och i anslutning till att postverket tog över ansvaret för kronobrevbäringen 1875 hade man väntat sig att få en poststation inom socknen. Detta kom till uttryck i ett brev till poststyrelsen den 6 februari 1875 från komminister Otto Landén, som bl a skrev följande:

"Det torde förlåtas mig att jag, en obehörig person, inblandar mig i Kungl. Generalpoststyrelsens åtgärder, men här är ett besynnerligt förhållande för handen, som jag ville påpeka. På alla senare åren lär finnas Valstad upptaget som postanstalt, men någon föreståndare är ej tillsatt. Att Valstad, som är kanske den centralaste plats på denna bygd, där fem trafikerade landsvägar sammanstöta, och där det finnes två öppna salubodar mm och som redan två gånger i senare tiden varit nära att få postkontor, nu borde hava en poststation är alldeles påtagligt. Posten från Falköping till Hjo och från Sandhem till Hångsdala går här förbi, och om här vore station, behövde posten från Sandhem ej gå längre än hit, varigenom en besparing vunnas. Från Valstad till Vättak borde ej posten gå genom Suntak på en väg som hela vintern ej varit öppen, vadan ock postbudet en längre tid måst välja den genare vägen

genom Stentorps by. Ett gående bud mellan Valstad och Suntainak skulle ej kosta mer än hälften så mycket. Lämplig person, som även är villig att mot samma villkor som andra föreståndare åtaga sig befattningen finnes i klockaren C M Scherman i Valstad".

Poststyrelsen fäste inte något större avseende vid framställningen, troligen bland annat därför att den var undertecknad av komministern ensam. Brevet kom till poststyrelsen den 8 februari och påtecknades följande rader den 16 februari 1875: "Anm i K Gps. Ansågs ej f n föranleda vidare åtgärd". Något besked torde inte ha sänts till komminister Landén.

Inledningsvis omtalades att Valstads-borna redan 1858 via länsstyrelsen gjort framställning till poststyrelsen om att få en poststation för att täcka behovet inom Vartofta härad. I en påminnelse om detta skrev ett stort antal personer, samlade vid Dimbo tingsställe den 3 december 1862, bl a följande till poststyrelsen:

"Petitionärernas framställning blev väl då såtillvida av Kungl.Generalpoststyrelsen underställd, att hos Kungl. Maj:t förordades en postexpedition inrättande i Slättäng, där den också, enligt Kungl. Maj:ts nådiga förordnande år 1859 öppnades och har därstädes existerat till den 1 sistlidne november, då expeditionen flyttades till Mullsjö station vid Statens södra järnvägsstambana". Påminnelsen utmynnade i en framställning om en postexpedition i Baltack, en önskan som tillgodosågs med 1864 års ingång.

Som vi sett i ett tidigare avsnitt fick Valstad socken så småningom en poststation i Gärdagården. Ännu senare tillkom också poststationen i Folkabo. Samtidigt fick även Suntainaks socken en egen poststation tack vare järnvägens tillkomst.

Som också framgår av tidigare avsnitt gjordes försök att få poststationen i Hångsdala flyttad till Valstad. Hänsyn till kronobetjäningens postgång hade inom Valstads pastorat medfört, att tre av dess nya poststationer 1875 förledes till länsmänsbostäder och inte särskilt välbelägna för "den korresponderande allmänheten".

Fröjered

Redan den 12 januari 1861 daterades ett brev från ett 30-tal Fröjereds-bor till länsstyrelsen med hemställan om att få en poststation inom socknen. Brevet initierades av att landskansliet den 19 november 1860 hade kungjort att "tillfälle blivit öppnat för inrättande av ett slags nya poststationer eller så kallade speditjonskontor på landet".

Denna möjlighet bottnade i ett regeringsbeslut i mars 1860. Länsstyrelsen hade den 19 december samma år tillstyrkt en framställning om en poststation vid Karlslund i närheten av Överby gästgivaregård. Poststyrelsen biföll den 7 januari 1861 och en poststation öppnades i Karlslund den 15 februari 1861 som en av de tolv första i landet.

Men så bra gick det inte för petitionärerna i Fröjered. Visserligen sände landskansliet ansökan vidare till poststyrelsen den 28 februari 1861 men till synes utan helhjärtat stöd: "Med kännedom därav att en sådan anstalt för berörde från stad och annan postanstalt avlägsne ort bliver gagnelig har Kungl.Maj:ts Befallningshavande ansett sig icke böra avstyrka bifall till ansökningen".

Vid handläggningen i poststyrelsen markerades uttrycket "icke avstyrka" särskilt i brevet och tolkades uppenbarligen som om ärendet inte var särskilt angeläget. Den önskade poststationen kom inte till stånd och i beslutet den 28 mars 1861 kan man notera att poststyrelsen "funnit frågan härom böra anstå intill dess avgjort blivit, om och i vad mån för postbefordringen må kunna anlitas en tillärd enskild diligens å linjen Skövde-Hjo".

År efter år gick utan att något hände som kunde tillgodse önskemålen från Fröjereds-borna. De fick år 1875 erfara hur de båda nordliga grannsocknarna Fridene och Korsberga fick egna poststationer, men namnet Fröjered kom aldrig in i postanstaltsförteckningen. Mera utförligt om Fröjered samt om Fridene och Korsberga, vilka båda socknar inte ingår i Tidaholms kommun, finns att läsa i häfte nr 122, "Något om posten i Fröjereds pastorat".

Härja (Socken utan poststation)

Till de socknar som ansåg sig missgynnade i samband med 1875 års kronobrevvärningsreform i Västergötland hör Härja i Vartofta härad. Där fick man inte någon poststation utan hänvisades i postärenden norrut till poststationen i Vättak eller söderut till poststationen i Slättäng. De som så önskade kunde också lämna post till den passerande postföraren på linjen Hångsdala-Sandhem.

Vid sammanträdet med kommunalstämman i Härja sockens folkskola den 29 oktober 1884 beslöt de närvarande enhälligt att begära en poststation antingen i närheten av kyrkan eller i folkskolan en fjärdels mil därifrån.

Komminister C G Sandberg och folkskolläraren J P Södergren fick i uppdrag att skriva till poststyrelsen i ärendet. De uppgav i sitt brev den 16 januari 1885 att Härja socken utan tvivel bidrog med större andelen av den post som expedierades vid den närlägnade poststationen i Slättäng. Vad som talade mot ett bifall var bland annat den inledningsvis omnämnda åkande postföraren. Han hade med sig Härja sockens lösväska, som lämnades resp hämtades två gånger i veckan vid en handelsbod i kyrkans närhet.

Poststationsföreståndaren och gästgivaren A Lingberg i Slättäng var inte oväntat emot att en poststation skulle inrättas i hans närområde. Det skulle kunna minska hans omsättning och dessutom skulle han förlora expeditonsarvodet för lösväskan, om det blev bifall på framställningen. Han skrev till postmästaren i Falköping att Härja sockens post uppgick till knappt en femtedel av den post som behandlades i Slättäng. Han uttryckte också rädsla för att ett eventuellt bifall till framställningen skulle kunna ge anledning till ansökningar från andra socknar om egna poststationer. Han tänkte därvid på Kälvene, Näs, Kymbo och Utvångstorp, vilka socknar också hade sin post ställd på Slättäng.

Postmästare Samuel Ringqvist i Falköping instämde "till alla delar" i Lingbergs yttrande och poststyrelsen beslöt att lämna framställningen utan åtgärd.

Efter kommunalstämman i folkskolan den 30 december 1895 kom man igen med en ny framställning. Där i antydde man möjligheten att flytta Vättaks eller Slättängs poststation till Härja. G Svensson i Skarpemo hade ryktesvis fått höra talas om ansökan och skrev den 9 mars 1896 till poststy-

relsen med förslag att Slättängs poststation inte skulle flyttas till Härja men till Skarpemo. "Halva Vättak", skrev han, "har redan sin post häråt, återstående halvan har dels affärer häråt, dels icke längre hit än till Härja och dels använder Hångsdala till poststation".

Under den följande remissbehandlingen uttalade poststationsföreståndare J Anderson i Vättak "att Skarpemo icke i något fall är lämplig plats för poststation, men om inom Härja socken skulle inrättas ny poststation, vore lämpligaste platsen för densamma i närheten av Kråkeryds skjutsstation".

I Slättäng var nu Gustafva Dahlström poststationsföreståndare. Hon skrev den 18 maj 1896 till postmästaren i Falköping att "om ej Slättäng skulle vara den lämpligaste platsen för poststationen, där den största trafiken är i orten, enär det är tings- och marknadsplats och där fyra landsvägar stöta tillsammans, så anser jag att Härja är den lämpligaste platsen och icke Skarpemo, ty Skarpemo ligger blott fyra kilometer från Slättäng och bleve då postvägen för Härja och Utvångstorp nästan lika lång som förut".

Sedan kronofogden avstyrkt förslaget om en poststation i Härja beslöt poststyrelsen den 6 augusti 1896 på förslag av postinspektören i Göteborg att lämna framställningen utan åtgärd.

Efter fyra år väcktes ärendet åter till liv. I en petition till poststyrelsen i maj 1900 från ett stort antal personer, som uttryckte missnöje med postgången, begärdes postföring från Tidaholm över Baltak, Madängsholm, Velinga, Berga och Åslida till Härja skola med en poststation i dess närhet samt vidare över Kråkeryd, Stenäng, Ålsberg, Blåhult, Hovsjöberg och Daretorp samt åter till Tidaholm. Den föreslagna linjen skulle medföra indragning av den då befintliga postgången på linjerna Tidaholm-Gälleberg och Slättäng-Härja, varigenom andra sockenbor skulle missgynnas. Dessa kom med moteld i ett brev till poststyrelsen den 17 augusti 1900.

Postmästare Birger Råberg i Tidaholm påtalade i sitt remissvar att utbyte av de båda linjerna mot en ringlinje skulle vara rationellt och att postverkets kostnader bleve "möjligen till och med mindre, i synnerhet som det ej torde vara omöjligt, att Härja kommun åtager sig att själv bekosta arvodet till poststationsföreståndaren". Han föreslog att en poststation skulle inrättas i Härja med namnet Hökensås.